અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

[૨૦૧૪] ૧ એસ.સી.આર. ૧૦૯

રાજ્ય (એનસીટી ઓફ દિલ્હી)

વિ.

નરેન્દ્ર

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૫/૨૦૧૪)

જાન્યુઆરી ૦૬, ૨૦૧૪.

[ન્યાયમૂર્તિઓ ચંદ્રમૌલી કુમાર પ્રસાદ અને કુરિયન જોસેફ]

દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટ, ૨૦૦૯:

કલમ ૬૧ સાથે વાંચતા કલમો ૫૮, ૫૯ અને ૬૦ – સદર અધિનિયમ હેઠળ ગુનો આચરવામાં વપરાયેલ વાહન – જપ્ત કરવામાં આવેલ – સદર કોડની

કલમ ૪૫૧ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને હાઇકોર્ટ દ્વારા મુક્ત કરવામાં આવેલ – ઠેરવેલ: જ્યાં કોઈ કાનૂન મિલકતને રાજસાત કરવા અને નિકાલ કરવા બાબતે ખાસ જોગવાઈ કરતો હોય ત્યાં સદર કોડની કલમ ૪૫૧ ની સામાન્ય જોગવાઇઓએ નમતું જોખવું પડે છે – સદર અધિનિયમની કલમ ૬૧ તેના નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝ સાથે, કોઈપણ ગુનો આચરવામાં વપરાયેલ અને સદર અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરાયેલ મિલકત બાબતે કોઈપણ હુકમ કરવાની કોર્ટોની હકૂમત પર પ્રતિબંધ મૂકે છે – તેથી, સદર કોડની કલમો ૪૫૧, ૪૫૨ અને ૪૫૭ એ સદર અધિનિયમની જોગવાઇઓને તાબે થવું જોઈએ; અને મેજિસ્ટ્રેટ અથવા હાઇકોર્ટને, સદર અધિનિયમ હેઠળ વાહનની જપ્તીના કેસમાં કાર્યવાહી કરતી વખતે, જામીનગીરી પર આવા વાહનની વચગાળાની કસ્ટડી માટે અથવા તેની મુક્તિ માટે હુકમ પસાર કરવાની કોઈ સત્તા નથી – સદર અધિનિયમ હેઠળ, જપ્ત કરાયેલ વાહન ડેપ્યુટી કમિશનર સમક્ષ રજૂ કરવાનું રહે છે, જેમને તેને રાજસાત કરવાની અથવા મુક્ત કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે – હાઇકોર્ટે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં તેની હકૂમત ઓળંગી છે – હાઇકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે – કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ – કલમો ૪૫૧, ૪૫૨ અને ૪૫૭.

કાનૂનોનું અર્થઘટન:

કાનૂનમાં બાધમુક્ત કલમ– સામાન્ય જોગવાઇઓ અને ખાસ જોગવાઈ – તેનું અર્થઘટન.

એક વાહનની અંદરથી અનધિકૃત દારૂના ૪૭ કાર્ટન મળી આવતા, દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટ, ૨૦૦૯ ની કલમો ૩૩(એ) અને ૫૮ હેઠળના ગુનાઓ માટે એફ.આઇ.આર. નોંધવામાં આવેલ હતી. વાહન મુક્ત કરવા માટેની સામાવાળાની અરજી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવેલ હતી. જોકે, હાઇકોર્ટે સદર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળની તેમની પિટિશન મંજૂર કરેલ અને જામીનગીરી રજૂ કરવાથી વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપેલ.

રાજ્યે પ્રસ્તુત અપીલ દાખલ કરીને રજૂઆત કરી કે દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટની કલમ ૬૧ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ પ્રતિબંધને ધ્યાનમાં લેતા, હાઇકોર્ટને વાહન મુક્ત કરવા માટે હુકમ પસાર કરવાની કોઈ હકૂમત નહોતી.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧.૧. દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટ, ૨૦૦૯ ની કલમ ૩૩(એ) સ્પષ્ટ કરે છે કે સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા કરેલા કોઈપણ નિયમ કે હુકમ અથવા બહાર પાડેલા જાહેરનામા અથવા કોઈપણ લાયસન્સ, પરમિટ કે પાસના ભંગ બદલ કોઈપણ કેફી પદાર્થની હેરફેર શિક્ષાને પાત્ર છે અને તેનું વહન કરવા માટે વપરાયેલ કોઈપણ વાહન, સદર અધિનિયમની કલમ ૫૮(ડી) હેઠળ રાજસાત થવાને પાત્ર છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૫૯ અમુક કિસ્સાઓમાં ડેપ્યુટી કમિશનરની રાજસાત કરવાની સત્તા અંગેની જોગવાઈ કરે છે. સદર અધિનિયમની યોજના હેઠળ કેફી પદાર્થનું વહન કરવા માટે વપરાયેલ કોઈપણ વાહન રાજસાત થવાને પાત્ર છે અને આવા વાહનની જપ્તી થતાં, તેને ડેપ્યુટી

કમિશનર સમક્ષ રજૂ કરવાનું જરૂરી છે, જેમને બદલામાં તેને રાજસાત કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે. [ફકરો ૮] [૧૧૫–ઈ–એફ, જી–એચ; ૧૧૬–એ]

૧.૨. સદર અધિનિયમની કલમ ૬૧ કોર્ટોની હકૂમત પર પ્રતિબંધ મૂકે છે અને ઠરાવે છે કે તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તેવી વિપરીત બાબત સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કોઈપણ ગુનો આચરવામાં વપરાયેલ અને સદર અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરાયેલ મિલકત બાબતે કોઈપણ હુકમ કરવાની કોઈપણ કોર્ટને હકૂમત રહેશે નહીં. [ફકરો ૯–૧૦] [૧૧૬–એ–બી, ડી]

૧.૩. પ્રસ્તુત કેસમાં, હાઈકોર્ટે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરતી વખતે કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૫૧ હેઠળની તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરેલ છે. જોકે, મિલકતની કસ્ટડી અને નિકાલ બાબતે સદર કોડની કલમ ૪૫૧ ની સામાન્ય જોગવાઈ અથવા તે બાબતમાં સદર કોડની કલમ ૪૫૨ હેઠળ નાશ, રાજસાત અથવા તેના કબજા માટે હકદાર કોઈપણ વ્યક્તિને સોંપણી દ્વારા અથવા જો કોઈ અધિકારી દ્વારા જપ્ત કરવામાં આવેલ હોય અને તપાસ કે ટ્રાયલ દરમિયાન ફોજદારી કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં ન આવેલ હોય તો મિલકતના નિકાલ માટે હુકમ કરવા મેજિસ્ટ્રેટને અધિકૃત કરતી કલમ ૪૫૭ ની જોગવાઈએ, જ્યાં કોઈ કાનૂન તેને રાજસાત કરવા અને નિકાલ કરવા બાબતે ખાસ જોગવાઈ કરતો હોય ત્યાં નમતું જોખવું પડે છે. [ફકરો ૧૧] [૧૧૬–ઈ, જી–એચ; ૧૧૭–એ–બી]

૧.૪. સદર અધિનિયમની યોજના પરથી તે સ્પષ્ટ થાય છે કે જપ્ત કરાયેલ વાહન ડેપ્યુટી કમિશનર સમક્ષ રજૂ કરવાનું રહે છે, જેમને બદલામાં તેને રાજસાત કરવાની અથવા તેના કાયદેસરના માલિકને મુક્ત કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૫૯(૧) હેઠળ ડેપ્યુટી કમિશનર સમક્ષ જપ્ત કરાયેલ મિલકત રજૂ કરવાની આવશ્યકતા, અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં છે, અને તેવી જ રીતે રાજસાત કરવાની સત્તા પણ છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, ધારાસભાએ સદર અધિનિંયમની માત્ર કલમ ૫૯ મા જ નહીં પરંતુ કલમ ૬૧ માં પણ નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝનો ઉપયોગ કરેલ છે. નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝ એ નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝમાં ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓ સાથે વિરોધાભાસના કિસ્સામાં કલમના કાયદાકીય ભાગને અમલ આપવા માટેનું એક ધારાકીય સાધન છે. તેથી, સદર કોડની કલમો ૪૫૧, ૪૫૨ અને ૪૫૭ એ સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને તાબે થવું જોઈએ; અને મેજિસ્ટ્રેટ અથવા તે બાબતમાં હાઇકોર્ટને, સદર અધિનિયમ હેઠળ વાહનની જપ્તીના કેસમાં કાર્યવાહી કરતી વખતે, જામીનગીરી પર વાહનની વચગાળાની કસ્ટડી અથવા તેની મુક્તિ અંગેનો હુકમ પસાર કરવાની કોઈ સત્તા નથી. [ફકરો ૧૧] [૧૧૭–બી–એફ]

સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક વિ. કે.એ. કુંચીન્દમ્મેદ ૨૦૦૨ (૩) એસ.સી.આર. ૧૬૨ = (૨૦૦૨) ૯ એસ.સી.સી. ૯૦ – પર આધાર રાખેલ.

ઓમા રામ વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન, ૨૦૦૮ (૬) એસ.સી.આર. ૭૪૭ = (૨૦૦૮) ૫ એસ.સી.સી. ૫૦૨ – નો સંદર્ભ લીધેલ.

૧.૫. હાઇકોર્ટે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં તેની હકૂમત ઓળંગી છે. તેથી, હાઇકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. [ફકરો ૧૪] [૧૧૯–બી]

કેસ લો સંદર્ભ:

૨૦૦૨ (૩) એસ.સી.આર. ૧૬૨ ફકરો ૧૧ પર આધાર રાખેલ

૨૦૦૮ (૬) એસ.સી.આર. ૭૪૭ ફકરો ૧૩ નો સંદર્ભ લીધેલ

ફોજદારી અપીલ હકૂમત : ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૫/૨૦૧૪.

ક્રિમિનલ એમ.સી. નં. ૨૫૪૦/૨૦૧૧ માં નવી દિલ્હી ખાતેની દિલ્હી હાઇકોર્ટના તારીખ ૨૮.૧૧.૨૦૧૧ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે મોહન જૈન, એ.એસ.જી., દીપક જૈન, ડી.કે. ઠાકુર, એમ. પાશા, ડી.એસ. મહરા, બી.વી. બલરામ દાસ.

સામાવાળા તરફે હરીશ પાંડે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ચંદ્રમૌલી કુમાર પ્રસાદ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

ન્યાયમૂર્તિ ચંદ્રમૌલી કુમાર પ્રસાદ. ૧. ક્રિમિનલ એમ.સી. નં. ૨૫૪૦/૨૦૧૧ માં દિલ્હી હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૮ નવેમ્બર, ૨૦૧૧ ના હુકમથી નારાજ થઈને, કે જેના દ્વારા તેણે રજિસ્ટ્રેશન નં. એચઆર–૫૬–૭૨૯૦ ધરાવતા વાહનને જામીનગીરી પર રજિસ્ટર્ડ માલિકને

મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, દિલ્હી રાજ્યે આ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન દાખલ કરેલ છે.

૨. પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૩. બિનજરૂરી વિગતોને બાજુ પર રાખતા, પ્રસ્તુત અપીલ ઊભી થવાના તથ્યો એવા છે કે જ્યારે કોન્સ્ટેબલ રાઘમેન્દ્ર સિંહ અને સુનીલ તારીખ ૧૭ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ ના રોજ કિરારી નિઠારી વળાંક પર રાત્રિ પેટ્રોલિંગ ફરજ પર હતા, ત્યારે તેમણે નિઠારી ગામ તરફથી એક વાહન આવતું જોયું. કોન્સ્ટેબલ રાઘમેન્દ્ર સિંહે ડ્રાઇવરને વાહન રોકવા માટે ઇશારો કર્યો, પરંતુ તેણે તેના આદેશનું પાલન કર્યું નહીં અને વાહનને પ્રેમ નગર એક્સટેન્શન લેનમાં વાળી લીધું. બંને કોન્સ્ટેબલોએ તેમની મોટરસાયકલ પર વાહનનો પીછો કર્યો અને વાહનના ડ્રાઇવરે, પોતે પકડાઈ જશે તેવી ભીતિથી, વાહન છોડી દીધું અને અંધારાનો લાભ લઈને સ્થળ પરથી ભાગી ગયો. ડ્રાઇવર દ્વારા બિનવારસી છોડી દેવાયેલ વાહન "ક્રૂઝર ફોર્સ" હતું અને તેનો રજિસ્ટ્રેશન નં. એચઆર–૫૬–૭૨૯૦ હતો. વાહનની બારીઓ ખોલ્યા બાદ, વાહનની અંદરથી ૨૭ કાર્ટન, જે દરેકમાં ૭૫૦ મિ.લી. મસાલેદાર દેશી દારૂની ૧૨ બોટલો હતી અને ૨૦ કાર્ટન, જે દરેકમાં બેસ્ટો વ્હિસ્કીના ૪૮ ક્વાર્ટર્સ હતા, મળી આવ્યા હતા. તમામ ૪૭ કાર્ટન પર 'ફક્ત હરિયાણામાં વેચાણ માટે' એવું ઉપસાવેલું લખાણ હતું. કોન્સ્ટેબલ રાઘમેન્દ્ર સિંહે પોલીસને રિપોર્ટ આપ્યો અને તેના આધારે અમન વિહાર પોલીસ સ્ટેશન ખાતે દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટ, ૨૦૦૯ ની કલમ ૩૩(એ) અને કલમ ૫૮

હેઠળ તારીખ ૧૭.૦૪.૨૦૧૧ ના રોજ એફ.આઇ.આર. નં. ૧૧૨/૨૦૧૧ નોંધવામાં આવી હતી. તપાસ દરમિયાન, અહીંના સામાવાળા નરેન્દ્રએ, વાહનના માલિક હોવાનો દાવો કરીને, રોહિણીના મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ જામીનગીરી પર તેની મુક્તિ માટે અરજી દાખલ કરી હતી, જેમણે તારીખ ૨૪ મે, ૨૦૧૧ ના રોજના તેમના હુકમ દ્વારા, અન્ય બાબતોની સાથોસાથ એવું ઠેરવીને તે નામંજૂર કરી કે દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટ હેઠળના ગુનાના સંબંધમાં જપ્ત કરાયેલ વાહનને મુક્ત કરવાની તેમને કોઈ સત્તા નથી. સામાવાળાએ ફરીથી મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ તે જ દાદ માટે એટલે કે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવા માટે અરજી દાખલ કરી પરંતુ સદર અરજીની પણ તે જ પરિણતિ થઈ. તારીખ ૧૪ જુલાઈ, ૨૦૧૧ ના રોજના હુકમ દ્વારા, વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટે અન્ય બાબતોની સાથોસાથ એવું અવલોકન કરીને મુક્તિ માટેનો હુકમ પસાર કરવાનો ઇનકાર કર્યો કે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપતો કોઈપણ હુકમ તારીખ ૨૪ મે, ૨૦૧૧ ના રોજના હુકમની પુનર્વિચારણા સમાન ગણાશે, જે સત્તા કોર્ટ ધરાવતી નહોતી.

૪. તેનાથી નારાજ થઈને, સામાવાળાએ વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૪ મે, ૨૦૧૧ ના રોજના હુકમને પડકારતા, હાઇકોર્ટ સમક્ષ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર (જે હવે પછી 'સદર કોડ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અરજી દાખલ કરી. હાઇકોર્ટે, તેના તારીખ ૨૮ નવેમ્બર, ૨૦૧૧ ના રોજના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટને સંતોષ થાય તે રીતે જામીનગીરી રજૂ કરવાથી રજિસ્ટર્ડ માલિકની તરફેણમાં

વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો. તેમ કરતી વખતે, હાઇકોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કરેલ છે:

> ".....પ્રશ્ન હેઠળનું વાહન પોલીસ દ્વારા જપ્ત કરવામાં આવેલ હતું અને રાજસાત કરવામાં આવેલ નહોતું અને જો તેમ હોય તો, પ્રશ્ન હેઠળના વાહન બાબતે દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટની કલમ ૫૮ લાગુ પડશે નહીં અને વાહન અંગે અનુસરવાની થતી કાર્યપદ્ધતિ દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટના પ્રકરણ ૬ અને સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૫૧ માં જોવા મળતી હતી....."

૫. અપીલકર્તા વતી એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ શ્રી મોહન જૈન હાજર થાય છે જ્યારે સામાવાળાનું પ્રતિનિધિત્વ શ્રી હરીશ પાંડે દ્વારા કરવામાં આવે છે. શ્રી જૈન રજૂઆત કરે છે કે દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટની કલમ ૬૧ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ પ્રતિબંધને ધ્યાનમાં લેતા, હાઇકોર્ટને જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવા માટે હુકમ પસાર કરવાની કોઈ હકૂમત નહોતી. જોકે, શ્રી પાંડે રજૂઆત કરે છે કે હાઇકોર્ટને સદર કોડની કલમ ૪૫૧ હેઠળ જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવાની સત્તા છે અને તે કાયદેસર અને માન્ય છે.

૬. પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતો દિલ્હી એક્સાઇઝ એક્ટ, ૨૦૦૯ (જે હવે પછી 'સદર અધિનિયમ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની યોજનાની ચકાસણી અનિવાર્ય બનાવે છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૩ કેફી પદાર્થની ગેરકાયદેસર આયાત,

નિકાસ, હેરફેર, ઉત્પાદન, કબજા, વેચાણ વગેરે માટે દંડની જોગવાઈ કરે છે અને કલમ ૩૩(એ), જે આ હેતુ માટે સુસંગત છે તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

> **"૩૩. ગેરકાયદેસર આયાત, નિકાસ, હેરફેર, ઉત્પાદન, કબજા, વેચાણ, વગેરે માટે દંડ.–** (૧) જે કોઈ વ્યક્તિ, આ અધિનિયમની જોગવાઈ અથવા આ અધિનિયમ હેઠળ કરેલા કોઈપણ નિયમ કે હુકમ અથવા બહાર પાડેલા જાહેરનામા અથવા આપવામાં આવેલ કોઈપણ લાયસન્સ, પરમિટ કે પાસના ભંગ બદલ–
>
> (એ) કોઈપણ કેફી પદાર્થનું ઉત્પાદન કરે છે, આયાત કરે છે, નિકાસ કરે છે, હેરફેર કરે છે અથવા ખસેડે છે;
>
> * * * * * * * * *
>
> તે છ મહિનાથી ઓછી ન હોય પરંતુ ત્રણ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદતની કેદની અને પચાસ હજાર રૂપિયાથી ઓછો ન હોય પરંતુ એક લાખ રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય તેવા દંડની શિક્ષાને પાત્ર થશે."

૭. સદર અધિનિયમની કલમ ૫૮ અમુક વસ્તુઓ રાજસાત કરવા માટેની જોગવાઈ કરે છે અને તેની કલમ ૫૮(ડી), કે જેની સાથે આપણે પ્રસ્તુત અપીલમાં સંબંધ ધરાવીએ છીએ, તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"**૫૮. રાજસાત થવાને પાત્ર અમુક વસ્તુઓ.–** જ્યારે પણ કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોય, જે આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાને પાત્ર હોય, ત્યારે નીચેની વસ્તુઓ રાજસાત થવાને પાત્ર રહેશે, એટલે કે–

* * * * * * * * *

(ડી) તેનું વહન કરવા માટે વપરાયેલ કોઈપણ પ્રાણી, વાહન, વહાણ, અથવા અન્ય પરિવહનનું સાધન."

૮. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૩(એ) ના સાદા વાંચન પરથી, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા કરેલા કોઈપણ નિયમ કે હુકમ અથવા બહાર પાડેલા જાહેરનામા અથવા કોઈપણ લાયસન્સ, પરમિટ કે પાસના ભંગ બદલ કોઈપણ કેફી પદાર્થની હેરફેર શિક્ષાને પાત્ર છે અને તેનું વહન કરવા માટે વપરાયેલ કોઈપણ વાહન, સદર અધિનિયમની કલમ ૫૮(ડી) હેઠળ રાજસાત થવાને પાત્ર છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૫૯ અમુક કિસ્સાઓમાં ડેપ્યુટી કમિશનરની રાજસાત કરવાની સત્તા અંગેની જોગવાઈ કરે છે. તેની કલમ ૫૯(૧) જોગવાઈ કરે છે કે અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં જ્યાં કલમ ૫૮ હેઠળ રાજસાત થવાને પાત્ર કોઈપણ વસ્તુ જપ્ત કરવામાં આવે અથવા અટકાયતમાં લેવામાં આવે, ત્યાં આવી વસ્તુ જપ્ત કરનાર અને અટકાયતમાં લેનાર અધિકારી તે ડેપ્યુટી કમિશનર સમક્ષ રજૂ કરશે. જપ્ત કરાયેલ મિલકત રજૂ થતાં, ડેપ્યુટી કમિશનરને, જો ખાતરી થાય કે સદર અધિનિયમ હેઠળ ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે, તો તે આવી મિલકત રાજસાત કરવાનો હુકમ

કરી શકશે. તેથી, સદર અધિનિયમની યોજના હેઠળ કેફી પદાર્થનું વહન કરવા માટે વપરાયેલ કોઈપણ વાહન રાજસાત થવાને પાત્ર છે અને કેફી પદાર્થની હેરફેર કરતા વાહનની જપ્તી થતાં, તેને ડેપ્યુટી કમિશનર સમક્ષ રજૂ કરવાનું જરૂરી છે, જેમને બદલામાં તેને રાજસાત કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે.

૯. સદર અધિનિયમની કલમ ૬૧ કોર્ટોની હકૂમત પર પ્રતિબંધ મૂકે છે, તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

> **"૬૧. રાજસાત કરવામાં હકૂમત પર પ્રતિબંધ.–** જ્યારે પણ કોઈપણ ગુનો આચરવામાં વપરાયેલ કોઈપણ કેફી પદાર્થ, સામગ્રી, ભઠ્ઠી, વાસણ, ઓજાર, ઉપકરણ અથવા કોઈપણ પાત્ર, પેકેજ, વહાણ, પ્રાણી, ગાડું, અથવા અન્ય પરિવહનનું સાધન, આ અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરવામાં આવે અથવા અટકાયતમાં લેવામાં આવે, ત્યારે તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તેવી વિપરીત બાબત સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, આવી મિલકત બાબતે કોઈપણ હુકમ કરવાની કોઈપણ કોર્ટને હકૂમત રહેશે નહીં."

૧૦. આ કલમ અનુસાર, તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તેવી વિપરીત બાબત સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કોઈપણ ગુનો આચરવામાં વપરાયેલ અને સદર અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરાયેલ મિલકત બાબતે કોઈપણ હુકમ કરવાની કોઈપણ કોર્ટને હકૂમત રહેશે નહીં.

૧૧. અહીં એ જણાવવું સુસંગત છે કે પ્રસ્તુત કેસમાં, હાઇકોર્ટે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરતી વખતે સદર કોડની કલમ ૪૫૧ હેઠળની તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરેલ છે. તે સાચું છે કે જ્યાં આ કલમ હેઠળ તપાસ કે ટ્રાયલ દરમિયાન કોઈ અધિકારી દ્વારા ફોજદારી કોર્ટ સમક્ષ કોઈ મિલકત રજૂ કરવામાં આવે છે, ત્યાં કોર્ટ, પ્રસંગોપાત, તપાસ કે ટ્રાયલ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી આવી મિલકતની યોગ્ય કસ્ટડી માટે તેને યોગ્ય લાગે તેવો કોઈપણ નિર્દેશ આપી શકે છે. તપાસ કે ટ્રાયલ પૂર્ણ થયેથી, કોર્ટ સદર કોડની કલમ ૪૫૨ હેઠળ, તેની સમક્ષ રજૂ કરાયેલ મિલકતના નિકાલ માટે હુકમ પણ કરી શકે છે અને તેને જરૂરી લાગે તેવો અન્ય નિર્દેશ આપી શકે છે. વધુમાં, જ્યાં તપાસ કે ટ્રાયલમાં ફોજદારી કોર્ટ સમક્ષ મિલકત રજૂ કરવામાં આવી ન હોય, ત્યાં મેજિસ્ટ્રેટને સદર કોડની કલમ ૪૫૩ હેઠળ તેને યોગ્ય લાગે તેવો હુકમ કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે. અમારા મંતવ્ય મુજબ, મિલકતની કસ્ટડી અને નિકાલ બાબતે સદર કોડની કલમ ૪૫૧ ની સામાન્ય જોગવાઈ અથવા તે બાબતમાં સદર કોડની કલમ ૪૫૨ હેઠળ નાશ, રાજસાત અથવા તેના કબજા માટે હકદાર કોઈપણ વ્યક્તિને સોંપણી દ્વારા અથવા જો કોઈ અધિકારી દ્વારા જપ્ત કરવામાં આવેલ હોય અને તપાસ કે ટ્રાયલ દરમિયાન ફોજદારી કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં ન આવેલ હોય તો મિલકતના નિકાલ માટે હુકમ કરવા મેજિસ્ટ્રેટને અધિકૃત કરતી કલમ ૪૫૩ ની જોગવાઈએ, જ્યાં કોઈ કાનૂન તેને રાજસાત કરવા અને નિકાલ કરવા બાબતે ખાસ જોગવાઈ કરતો હોય ત્યાં નમતું જોખવું પડે છે. અમે સદર અધિનિયમની યોજનાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને તેના પરથી તે સ્પષ્ટ થાય છે કે જપ્ત કરાયેલ વાહન ડેપ્યુટી

કમિશનર સમક્ષ રજૂ કરવાનું રહે છે, જેમને બદલામાં તેને રાજસાત કરવાની અથવા તેના કાયદેસરના માલિકને મુક્ત કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૫૯(૧) હેઠળ ડેપ્યુટી કમિશનર સમક્ષ જપ્ત કરાયેલ મિલકત રજૂ કરવાની આવશ્યકતા, અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં છે, અને તેવી જ રીતે રાજસાત કરવાની સત્તા પણ છે. એટલું જ નહીં, તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં ગમે તેવી વિપરીત બાબત સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૬૧ ની શરતો અનુસાર, સદર અધિનિયમ હેઠળ કોઈપણ ગુનો આચરવામાં વપરાયેલ મિલકત બાબતે કોઈપણ હુકમ કરવાની કોઈપણ કોર્ટને હકૂમત નથી. પ્રસ્તુત કેસમાં, ધારાસભાએ સદર અધિનિંયમની માત્ર કલમ ૫૯ મા જ નહીં પરંતુ કલમ ૬૧ માં પણ નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝનો ઉપયોગ કરેલ છે. જેમ કે સુપ્રસ્થાપિત છે, નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝ એ નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝમાં ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓ સાથે વિરોધાભાસના કિસ્સામાં કલમના કાયદાકીય ભાગને અમલ આપવા માટેનું એક ધારાકીય સાધન છે. આથી, સદર કોડની કલમ ૪૫૧, ૪૫૨ અને ૪૫૭ એ સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને તાબે થવું જોઈએ અને એ તારણમાંથી છટકી શકાય તેમ નથી કે મેજિસ્ટ્રેટ અથવા તે બાબતમાં હાઇકોર્ટને, સદર અધિનિયમ હેઠળ વાહનની જપ્તીના કેસમાં કાર્યવાહી કરતી વખતે, જામીનગીરી પર વાહનની વચગાળાની કસ્ટડી અથવા તેની મુક્તિ અંગેનો હુકમ પસાર કરવાની કોઈ સત્તા નથી. અમે જે મંતવ્ય લીધું છે તેને *સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક વિ. કે.એ. કુંચીન્દમ્મેદ,* (૨૦૦૨) ૯ એસ.સી.સી. ૯૦ ના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદાથી સમર્થન મળે છે,

જેમાં કર્ણાટક ફોરેસ્ટ એક્ટ હેઠળની કંઈક અંશે સમાન જોગવાઈઓ અંગે વિચારણા કરતી વખતે કોર્ટે ઠેરવેલ કે:–

> **"૨૩.....**અન્ય કાનૂનો અને કાયદાઓ પર સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓને સર્વોપરી અસર આપતી સુસંગત જોગવાઈઓમાંના નોન–ઓબ્સ્ટાન્ટે ક્લોઝ દ્વારા આ સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. આવી જોગવાઈઓનું અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે જે કિસ્સામાં અધિકૃત અધિકારીને એવી ખાતરી થતાં કે સદર અધિનિયમ હેઠળ ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે, જપ્ત કરાયેલ વન પેદાશને રાજસાત કરવાની સત્તા આપવામાં આવેલ હોય, ત્યાં સીઆરપીસી હેઠળ જપ્ત કરાયેલ સામગ્રીની વચગાળાની કસ્ટડી/મુક્તિ અંગે કાર્યવાહી કરવા માટે મેજિસ્ટ્રેટમાં નિહિત સામાન્ય સત્તાએ માર્ગ કરી આપવો પડે છે. સદર અધિનિયમ હેઠળ વન પેદાશની કોઈપણ જપ્તીના કેસમાં કાર્યવાહી કરતી વખતે મેજિસ્ટ્રેટે તપાસ કરવી જોઈએ કે શું જપ્ત કરાયેલ વન પેદાશને રાજસાત કરવાની સત્તા સદર અધિનિયમ હેઠળ અધિકૃત અધિકારીમાં નિહિત છે અને જો તેમને જણાય કે આવી સત્તા અધિકૃત અધિકારીમાં નિહિત છે તો તેમને જપ્ત કરાયેલ સામગ્રીની વચગાળાની કસ્ટડી/મુક્તિ અંગેનો હુકમ પસાર કરવાની કોઈ સત્તા નથી. અમારા મંતવ્ય મુજબ, આ ખાસ અધિનિયમની જોગવાઈઓના યોગ્ય અમલીકરણમાં મદદરૂપ થશે અને કાનૂનના હેતુ અને ઉદ્દેશ્યને આગળ વધારવામાં મદદ કરશે. જો આવા કિસ્સાઓમાં જપ્ત કરાયેલ વન પેદાશની વચગાળાની કસ્ટડી/મુક્તિ આપવાની સત્તા

મેજિસ્ટ્રેટમાં નિહિત કરવામાં આવે તો તે સદર અધિનિયમની મૂળ યોજનાને જ નિષ્ફળ બનાવશે. આવું પરિણામ ટાળવું જોઈએ.

૨૪. કાનૂની જોગવાઈઓ અને અગાઉના ફકરાઓમાં કરવામાં આવેલ વિશ્લેષણ પરથી જે સ્થિતિ ફલિત થાય છે તે એ છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ અને વિદ્વાન સેશન્સ જજ એવું ઠેરવવામાં સાચા હતા કે કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, વાહનની વચગાળાની કસ્ટડીનો હુકમ પસાર કરવાની સત્તા અધિકૃત અધિકારીમાં નિહિત છે અને મેજિસ્ટ્રેટમાં નહીં. હાઇકોર્ટે તેનાથી વિપરીત મંતવ્ય લેવામાં અને તે આધારે મેજિસ્ટ્રેટ અને સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોને રદ કરવામાં ભૂલ કરી હતી."

૧૨. અમે ઉપર કરેલા અવલોકનોના સારાંશ પરથી, હાઇકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ ક્ષતિગ્રસ્ત હોવાનું જણાય છે અને, તેથી, તેને કાયમ રાખી શકાય નહીં.

૧૩. રેકર્ડ સ્પષ્ટ રાખવા માટે અહીં એ જણાવવું સુસંગત છે કે રાજસ્થાન એક્સાઇઝ એક્ટમાં વિદ્યમાન કંઈક અંશે સમાન જોગવાઈને માન્ય રાખનાર *ઓમા રામ વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન,* (૨૦૦૮) ૫ એસ.સી.સી. ૫૦૨ ના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતા, સામાવાળાના કાઉન્સેલે, અને અમારા મંતવ્ય મુજબ યોગ્ય રીતે જ, સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓની બંધારણીય માન્યતાને પડકારી નહોતી.

૧૪. પરિણામે, અમે આ અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ, હાઇકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમને રદ કરીએ છીએ અને ઠેરવીએ છીએ કે હાઇકોર્ટે જામીનગીરી પર વાહન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં તેની હકૂમત ઓળંગી છે.

આર.પી.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.